

Bazar ertəsi, 25 avqust 1919-cu il, nömrə 260

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 28 zülqədətül-haram sənə 1337. 25 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

“AZƏRBAYCAN” QƏZETƏSİ KONTORU TƏRƏFİNDƏN

Qəzetəni nəşr etmək üçün məxaric artdığından, kağızın və bir para mətbəə materiallarının bahalandığından dolayı “Azərbaycan” qəzetəsi nəşriyyəti həmin avqust ayının 23-dən müvəqqəti olaraq qəzetənin tək nüsxəsi fiyatını 2 manat etməyə məcbur olmuşdur. İşbu abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-ədək hesab olunur.

ELAN

1919 sənə 25 avqust bazar ertəsi gündüz saat 10-da Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

SİRK “MODERN”

Düşənbə günü avqustun 25-ndə 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş mübarizəsinin 58-ci günüdür.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Buyvolov – Gənc Əli.

2-nci: Oleynikov – Raqenbaum.

3-ncü: Yemelyanov – Djiovani.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır. Pəhlə-

vanların çıxışı və mübarizənin başlanma-sı saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də.

Elan: Təzə artistlər və pəhləvanlar gəlir.

7484

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Ticarət və Sənəət və Ərzaq Nəzarəti-nin əmrnamələri

Əmrnamə 127

16 ağustos 1919

Dürlü Nəzarətlərdə sui-istemallar [sui-istifadələr] təftiş edən Xüsusi Təftiş-İstintaq Komissiyasının katibi P. A. Yuzefoviç Ticarət, Sənəət [Sənaye] və Ərzaq Nəzarəti xidmətinə köçürülüb mənim hü-zurumda xüsusi sifarişlər məmurluğuna işbu ağustosun 16-dan təyin edilir.

Əmrnamə 129

18 Ağustos 1919

Petroqrada Darülfünunu [Universiteti]

Hüquq şöbəsinə təkmil etmiş Əli Poltorjinski xidmətə götürülüb, Ticarət, Sənəət

və Ərzaq Nəzarəti Dəftərxanası ümumi işləri müvəqqəti naçalnikli vəzifəsini ifa etməyə işbu ağustosun 18-dən təyin edilir.

İmza etdi:

Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri:

[Ağa] Əminov;

Kargüzar: S. Məhəmmədyarov

Vidalaşma

Bakıdan gedərkən Azərbaycan Hökuməti camaatı, ələlxusus Bakı camaatı ilə ingilis qoşunu tərəfindən vidalaşırım. Səmimi təəssüflərlə çox-çox dost və tanışlarımızla vidalaşdıqda onların gələcəkdə xoşbəxt, mehriban yaşamaqlarını arzu edirik. İngilis ordusunun hamı məmurları Azərbaycan məmləkətində sərf etdikləri vaxtdan kəndiləri üçün gözəl bir yaddaşt [xatirə] aparırlar. Bizim burada yüngüllüklə yaşamağımıza bais, azərbaycanlıların bizə olan yardımları sayəsində olmuşdur.

Bakı şəhərinin

Müttəfiq qoşunlarının komandanı:

Şattlvort

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

14 ağustos iclası

Sədr: Həsən bəy Ağayev

Katib: Əhmət Cövdət

Sədr iclası açaraq məsaili-yövmiyyəni [gündəlikdəki məsələləri] elan edir və Mərkəzi Məclisi-Müəssisan intixabat [seçki] komissiyası ilə Zəngəzur qaçqınlarına yar-

dım komissiyasına əza [üzv] seçilməsini təklif edir. “Müsavət” və “Sosialistlər” fraksiyaları rəisləri yardım komissiyasına əza intixabatı fraksiyalarda müzakirə edilmiş olduğunu qeydlə, məzkur əzanın [deyilən üzvlərin] bu gün seçilməməsini təklif edirlər. Məclisi-Müəssisan intixabatı hazırlayan Mərkəzi komissiyaya isə tənəffüs vaxtı namizəd göstərilməsini təklif edirlər. Növbədəki məsələlərə keçilir.

Rzayev Bağır - Cinayət işlərində sülh məhkəmələrinin daireyi-nüfuzunun tövsiyə [genişləndirilməsi] və sülh hakimləri hökmünün təqviyəsi [gücləndirilməsi] ilə əmvali-xassəyə [xüsusi mülkiyyətə] qarşı icra edilən bəzi cinayətlər haqqındakı qanunların təbdil və təğyiri [dəyişdirilməsi] haqqında məruzə verir: Bu vaxtadək mövcud olan rus qanununa görə əmvali-xassəyə qarşı işlənən cinayətlər əgər əmval 300 manatdan artıq olmasa sülh məhkəmələrində, ondan artığı isə ümum qayda ilə mühakimə edilirdi. Şimdi pul kursu tənəzzüldə olduğundan sülh hakimləri daireyi-nüfuzu pək məhdud olur və biləks [əksinə], işlərin həpsi İstinaf Məhkəməsi [Məhkəmə Palatası] öhdəsində qalır; bu da ağır olur. Binaənileyh, 300 əvəzinə 10 min təyin etməlidir. Digər tərəfdən də, ümumiyyətlə nahiyyə məhkəməsi təhti-mühakiməsində [mühakiməsi altında] bulunan bir çox şeyləri də sülh məhkəməsinə verməlidir.

Layihəyi-qanuniyyə [qanun layihəsi] əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qəbul edilir.

Növbədə Azərbaycan sərhədində mühafizə bölüyü təsis haqqındakı qanun layihəsidir.

Məruzəçi – **Rza bəy Ağabəyov:** İbtida Azərbaycan sərhədlərində qaçaqmal alış-

verişi ilə mübarizə və sərhədi mühafizə etmək üçün inqilabdan qabaq Qafqaziya xətti-hüdüdü olduğı kimi sərhəd qaraqolları qoyulması təsəvvür olunurdu. Bu xüsusda bir layihə dəxi tərtib verilmişdi. Lakin gömrük mədaxili indiki halda və şəraiti-hazirədən dolayı ancaq 13 milyon manat olduğı halda, sərhəd qaraqolunun xərci bu il 80 milyon və sonrakı ildə 50 milyona çatırdı. Digər tərəfdən bir çox sair müşkülət dəxi vardı. Ona görə məzkur [deyilən] layihə qeyri-məqbul görüldü. Binaənileyh, Maliyyə Nəzarəti daha yüngül bir layihə hazırladı. Həman layihəyə görə bütün sərhəd boyunda zabitlər təhti-komandasında [komandanlığı altında] sərhəd qaraqolxanaları təsis olunur. Hər quberniyada məzkur qaraqolxanalar sərhəd mühafizə naçalniki təhti-idarəsində [tabeçiliyində] yerləşir və mərkəzi idarə olmaq üzrə xüsusi bir şöbə təsis edilir.

Bu qərar ilə təşkil olunan sərhəd mühafizəsinin xərci də az olur. Həman qaraqolxanalar şəraiti-məhəlliyəyə [yerli şəraitə] müvafiq olaraq sərhəddə, yainki xətti-hüdüdü yaxınlığında, sərhəddəki yollarda, yainki məzkur yolların düyüm nöqtələrində yerləşəcəklərdir. Qaraqolluğa yerli əhalidən könüllü olaraq atlı və piyada adamlar qəbul ediləcəklərdir. Könüllülərin atı, silahı və libası özündən olub, etibarnamə təqdimi ilə etimada müstəhəqq [layiq] olduğunu isbat edə bilənlər qəbul ediləcəklərdir. Layiqli bir adamın öz silahı olmazsa, xəzinədən veriləcəkdir.

Azərbaycanın sərhəd xətti dənizdən təxminən 560 verst və qaradan 1300 verst hesab olunur. Bu xətdə cümlətən 942 qaraqol ilə 99 əsasi qaraqolxana olmalıdır. Qaraqolların 332-i atlı, 660 nəfəri piyada

olacaqdır. Qaraqolxanaların məhəlli [yeri] bu qərar ilə təsəvvür olunur:

1 - Zaqatala quberniyasında 102 qaraqoldan ibarət 12 qaraqolxana;

2 - Gəncə quberniyasında 230 qaraqoldan ibarət 28 qaraqolxana;

3 - Qarabağ general-qubernatorluğunda 180 qaraqoldan ibarət 18 qaraqolxana;

4 - Lənkəran qəzasından başqa Bakı quberniyasında 220 qaraqoldan ibarət 20 qaraqolxana;

5 - Lənkəran qəzasında 210 qaraqoldan ibarət 21 qaraqolxana.

Məzkur qaraqolxanaların təsisi və onunla əlaqədar olaraq Nəzarət cəbinədə [nəzdində] xüsusi şöbə açılmasına iyulun 1-dən bu ilin axırınadək birdəfəlik 518 min manat, qaraqolxanalar inşası və daimi xərc üçün və iyulun əvvəlindən yanvaradək 5 milyon 272 min 850 manat sair xərclərə lazımdır.

Məclisi-Məbusan Maliyyə-Büdcə komissiyası bu layihəni müzakirə və qəbul etmişdir.

Saniyev - (Hümmət) Bizim fraksiyamız bu layihənin əsasi bir maddəsinə razı deyildir. Çünki qanun layihəsində denilir ki, sərhəd qaraqolları Maliyyə Nəzarəti təhti-idarəsində olacaqdır. Bu vaxtadək sərhəd qaraqolları sərhəd boyundakı qəzaların məhəlli hökuməti təhti-idarəsində olmuşdur. İndi onu Maliyyə Nəzarəti ixtiyarına verərək, bunun üçün də bir çox xərc çəkib yeni təşkilat əmələ gətirmək lazım deyildir. Əgər sərhəd qaraqolu məhəlli hökumət təhti-idarəsindən çıxarıla-raq yeni təşkilat vücuda gətiriləcək olsa, o halda Hərbiyyə Nəzarəti təhti-idarəsində bulunmasını təklif edirik və ancaq böylə olsa razı ola biləcəyiz.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Cənubda övza

Cənubi cəbhədə övzanı [vəziyyəti] tədqiq edərək “Pravda” yazır:

“Hadisatın gedişi cənub cəbhəsində çevrilmədə olan övzanın müəyyən edilməsi ilə təqərrür edəcəkdir [qərarlaşacaqdır]. Bütün mübarizənin ağırlığı əlan [indij] cənubda toplanmışdır. Düşmənlərimizin ən başlıca qüvvələri burada təhəşşüd etmişdir [toplanmışdır]. Denikin Velikorus Şura torpaqlarına daxil olmuşdur.”

Lehistan və Romanya yaxınlığı

Lion - Milli müdafiə işlərini birləşdirmək niyyəti ilə Lehistan [Polşa] ilə Romanya arasında dostanə müqaribət [yaxınlıq] əmələ gəlməmişdir.

Yekun

London - Lloyd Corc Aşağı Palatada bəyanat verdikdə demişdir ki, təsisat işlərinə deyil, təxribat işlərinə sərf edilən müharibə məsarifi 40 milyard funt-sterlinqi baliğ olmuşdur [çatmışdır]. 36 min adam dəxi tərxis edilmişdir.

Almaniya əsgərləri Reyndə

Berlin - Müttəfiq dövlətlər Reynin şərq səvahlinə [sahillərinə] əsgər göndərmək üçün Almaniya izn vermişlərdir. Tətil və qələyan [çaxnaşma] baş verdikdə asayiş və nizam bərpa etmək üçün orada olan əsgərlərin miqdarı çox az imiş.

Moskva - Şimal cəbhəsi Murman istiqamətində Kraum gölünün şərq cəhətində düşmən iki kənd işğal etmişdir. Poloçki istiqamətində bizim qoşunlarımız Qlu-

bokiye Dokşi qəsəbəsi ətrafında vuruşurlar. Bobrovsk istiqamətində vuruşmadan sonra Obyov mövqifini [stansiyasını] boşaltmışıq.

Sileziyada tətill

Sileziyada kömürçülər tətill tam bir üsyana mübəddəl olmuşdur [çevrilmişdir]. Fəhlələrlə nemes qoşunları arasında qanlı müsadimələr [toqquşmalar] vəqə olmuşdur.

Denikin cəbhəsi

Şiddətli vuruşmalardan sonra, Lakoyca və Koroçanı tərək etmişiz. Valuyk istiqamətində qənimətlər əldə edərək düşməni təqib edirik. Bizim hücum edən hissələrimiz Kamışinin 25 çağırılığında olan vuruşmalarda 1000 əsir almışız. O cümlədən düşmənin piyada Hacı-Tərhan alayı bütün heyəti ilə, mitralyozlar, fişənglər, mərmə və arabalar əlimizə keçmişdir.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

Lüksemburqda iğtişaş

Lüksemburq hersoqluğu paytaxtında iğtişaş olmaq xəbərləri təəyyüd etmədədir [təsdiqlənir]. İğtişaşçılar Məclisi-Məbusana girərək bir neçə atəş açmışlardır.

Lizbonda iğtişaş

Lizbonda dəmiryol tətill elan edilmişdir. Santa Apoloniya mövqifinə [stansiyasına] üç bomba atılmışdır. Tətillçilərdən 5 adam həbs edilmişlərdir.

Kiyev - Xalq Komissarları Şurası tərəfindən bütün tələbələrin xidməti-əsgəriyyəyə [hərbi xidmətə] alınması üçün dekret verilmişdir.

Yenə bir Rusiya Hökuməti

Revel [Tallin] - 17 ağustos. Şimal-qərbi Rusiyada yeni bir hökumət təşkil edilmişdir. Hökumət general Yudenic, Baş nazir Lianozov və Hərbiyyə naziri [Mixail Nikolayeviç] Suvorovdan ibarətdir. Hökumət, Estlanda əsgəri müavinətdə bulunarsa onun istiqlalını təsdiq edəcəyini vəd etmişdir.

Odessanın süqutu

Batuma yetişən xəbərlərə görə, Odesa süqut etmişdir. Yerzul tərəfindən hücum edən Petlyura əsgərləri tərəfindən şəhər alınmışdır. Odessanın fəlakəti bununla da qurtarmayı. Malok tərəfindən hücumda bulunan rumınlarla petlyuraçlıların müsadiməsi [toqquşması] gözlənilir.

(Azərbaycan radio mövqifi qəbul etmişdir)

(Bolşevik xəbərləri)

Sileziyada

Lion - Huver Varşavadan teleqraf edir ki, Yuxarı Sileziyada lehlər [polyaklar] ilə nemeslər, spartaklarla lehlər və spartaklarla nemeslər arasında müsadimə [toqquşma] gedir. Lehistan hökumətinin Yuxarı Sileziyaya Beynəlmüttəfiqin Komissiyası [Müttəfiqlərarası Komissiya] göndərək söyləri nəticəsiz qalmışdır.

Yuxarı Sileziyada olan həyəcanı yatırmaq üçün bir vasitə varsa, o da Müttəfiq ordunun o yerləri təxirsiz işğal etməsi və Müttəfiqlər heyətinin oralara götürülməsi olacaqdır. Sileziyanı vətəndaş müharibəsi qaplamışdır. Avropanı hədələyən sənəət gərginliyinin [sənaye böhranı-

nın] önünü almaq, heç olmasa bir qədər kömür əldə etməklə şu gərginliyi təbii etmək [uzaqlaşdırmaq] üçün Sileziyanı işğal etməyə Müttəfiq əsgərləri qüvvələrini məcbur edəcəkdir.

Avstriyada və başqa Avropa mərkəzlərində dəmir yollar işləməsindən ötrü kömür qəhətliyi duyulmadadır. Parisdə kömür qəhətliyindən Şərq Ekspresi Yaxın Şərqlə adi müxabirədə bulunamayı. Nəqliyyat işlərinin böyük fəlakətə məruz qalmasının ciddi məhzurları [zərərləri] vardır. Hərgah, böylə gedərsə bir məkulat [ərzaq] qəhətliyi də ortaya çıxacaqdır. O zaman hər tərəfi dəhşət bürüyüb böyük hərc-mərclik əhatə edəcəkdir.

Yuxarı Sileziyada üç düşmən – nemeslər, lehlər və spartaklar yek-digəri [bir-biri] ilə vuruşurlar. Hərgah, onların bu vuruşmalarına intəha [son] verilməsə, bütün Avropa üçün nə kimi nəticələr törədəcəyini söyləmək müşkül olacaqdır.

Kömür məhsulətini getdikcə əskilir. Hərgah, Huverin xəbər verdiyi üzrə Konfrans Yuxarı Sileziyaya qoşun göndərmiş olarsa, o zaman Amerikanın nasil iştirak edəcəyi məsələsi qalxır. Amerika başqa dövlətlərlə birlikdə hərəkətdə bulunmağa həp onları və həp kəndisini vaxtında mühafizə etməyə məcbur olacağı ehtimalı vardır.

Lion - Varşavadan xəbər verirlər ki, tətillər hərəkətləri Almaniya hökumətlərinin müffətinə [araqarışdıran] fəaliyyətindən dolayı Yuxarı Sileziyada üsyan şəkli alır. Lehlər tərəfindən bir neçə mühüm yerlər işğal edilmişdir. Nəmsə qoşunları ilə üsyançılar arasında qanlı müsadimələr vəqə olmuşdur.

Sofiyada iğtişaş

Lion - “Deyli meyl” qəzetəsinin rəvayətinə görə, Sofiyada radikallarla əsgərlər arasında qanlı müsadimələr vüqu bulmuşdur. Nümayişçilər kral sarayını əhatə edib, çar Borisin xəlli [taxtdan salınmasını] və cümhuriyyət təsisini tələb etmişlərdir.

Bolqariya heyəti iki nota vermişdir. Əvvəlinci, Qərbi Frakiyanın bolqarlara verilməsi tələbini mütəzəmmın olub [ehtiva edib], ikincisi də Beynəlmüttəfiq komandanlığının Bolqariyaya qarşı tələb etdikləri tədbirlərə protesto notasıdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

(Teleqraflardan)

Türkiyə Kabinəsində təbəddülat [dəyişiklik]

Nazim paşa ilə Sədrəzəm miyanında [arasında] çıxan ixtilafdən dolayı Hərbiyyə naziri sifəti ilə olaraq Nazim paşa yerinə Süleyman [Şəfiq] paşa keçmişdir. [Əhməd] Tofiq paşa dəxi istefaya çıxmışdır.

İstanbul məsələsi ətrafında

Məşhur Amerika hüquqşünası doktor Teodor İstanbul və xilafət məsələsini müzakirə edərək söyləmişdir ki, nə qədər ki xəlifəlik, yəni sultan İstanbulda qalır, Yaxın Şərq məsələsi həll edilməyəcəkdir. Xilafətin Darüssalama köçürülməsi müsəlmançılıq və xristianlıqla əlaqədar deyildir. Xilafətin Türkiyə sultanlarında qalmasının qanuni olub-olmaması da ancaq müsəlmanlara təəllüq edən [aid olan] bir məsələdir. Müsəlmanlardan soruşmalı-

dır ki, sultanın hazırkı həqarətamiz (!) övzasına [vəziyyətinə] baxdıqda, başqa yerə köçməsi və peyğəmbər xəlifəsinin münasib bir məkanda iqamət etməsi [yaşaması] islam üçün faydalı (??) deyilmidir?

Balkanlarda sülh və Bolqariya

Yaxın Şərq işlərində böyük bir nüfuza malik olan Kroxold yazır ki: “Avropa üçün nəhayət mühüm olan Yaxın Şərq sülh və müsəlmanlığının [asayişini] Bolqariyaya edilən güzəştlərlə əldə etmək mümkün olmayacaqdır.” Məzkurun [adı çəkilənin] rəyinə görə, edilən güzəştlər həmişə müvazinəni pozub ixtilafa səbəb olmuşdur. Bolqariyaya hansı bir təklif edilərsə, razı olmayacaqdır. Hər bir güzəşt onun tələblərini və Balkan yarımadasında hakimiyyət saxlamaq tamahlarını daha da genişləndəcəkdir.

Albanların ricası

Lion - Sülh Konfransına getmiş Albaniya heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] prezidentinə müraciətlə, qonşularının imperializmindən onları müdafiə etməsini rica etmişlərdir.

Rəyi-amm [referendum] ilə sərhədlərinin müəyyən edilməsi təkidatında bulunan Albaniya nümayəndələrinin söyləmələrinə görə, yunanlar, italyanlar və serblər Albaniya torpağını qəsb etmədirdilər.

Heyət əzası [üzləri] Cəmahiri-Müttəfiqə Senatının ədalətinə istinad edərək yalvarır ki, Albaniya xalqının hüququnu müdafiə etmək üçün onlara müavinətdə bulunsunlar.

İstiqlal yolunda etmiş olduğu mübarizə zamanları Albaniya, torpağından məhrum edilərək qonşuları nəfinə [xeyrinə] tərک etmiş və 1913-cü ildə müstəqil bir dövlət olaraq tanınmışdır. Amma müharibə əvəllində [başlanğıcında] əvvəlcə Müttəfiqlər qoşunları və sonra da düşmənlər tərəfindən ləğv edilərək (burada teleqraf buraxılmışdır) və müharibə dəhşətləri onu bütün-bütünə təxrib edərək, onun minlərcə övladını ehtiyac və aclığa məhkum qılmışdır. Müstəqil həyata millətlərin haqları varlığını Amerika elan etdiyi zamandan albanlar silaha sarılaraq Müttəfiqlər sırasında vuruşmağı iltizam etmişdir [lazım bilmişdir].

Ədalət və hüquq bəşarəti [müjdəsi] verən Müttəfiqlərin qələbəsindən sonra albanlar Sülh Konfransına milli arzu və istəklərini müntəzir [yayan, bildirən] təqdimatda bulunmuşlardır.

Onlar yaqın edirlərdi ki, Albaniya müharibə illərindən sonra qonşu dövlətlər arasında təqsim edilmiş [paylaşılmış] yer və torpaqları yenə məmləkətlərinə mülhəq edilər [birləşdirilər].

Albaniya mürəxxəsləri dəfələrcə Konfransdan rica etmişdir ki, yunan hücumlarının fəlakətini keçirmiş və serblərin zəruri etilafına məruz qalmış alban əhəlisinə rəyi-amm ilə mühakimə edilmək haqqı verilib, Amerika qoşunları mühafizəsi verilib, Amerika qoşunları mühafizəsi altına alınsınlar. Onun əvəzinə, məmləkətimizin əlyövəm [hal-hazırda] bütün-bütünə bir təqsim hədəsi qarşısında bulunduğunu məəttəəssüf [təəssüf ki], görür və seyr ediriz.

İtaliya Volonsk iskələsini onun geniş dairəsi ilə mənimsəmək istəyir. Yunanis-

tan Şimali Epiri tələb edir. Serbiya Albaniyanın şimali hissəsini tutmaq istəyir. Fiume, Dalmaçya və Frakiya məsələləri müzakirə edildikdə cənub slavyanları, italyan və yunanlar milliyət prinsipini ortaya sürürdülər. Amma Albaniyaya olan tələblərində şü prinsiplərə heç etina etmək istəməyirlər.

Sülh Konfransı

18 ağustos - Ali Müttəfiq Şura Romanıyanın Müttəfiqlər notasına cavabına baxmış, cavabın qane bir üsul ilə yazılması hüsn-təsir bağışlamışdır. Ali rumın komandanlığı Antanta üsuluna müvafiq hərəkətdə bulunmaq üçün təlimat almışdır. Ali Müttəfiq Şura Rumınıyaya “Rumınıya hökumətinə məsləhət görölür ki, kəndi xətti-hərəkətini Peştəyə göndərilmiş Beynəlmüttəfiqin Komissiya üsulu ilə uyğunlaşdırın” təbirini havi [ifadəsini ehtiva edən] cavab göndərməyi təhti-qərara almışdır.

Lion - Macarıstanda olan Amerika nümayəndələrindən ümidbəxş xəbərlər varid olmasına [gəlməsinə] görə, tez zamanda Macarıstan ilə bilavasitə sülh müahidənaməsi əqd etmək [sülh sazışı imzalamaq] mümkün olacağı ümidləri Sülh Konfransı dairələrində artmadadır. Bolqariya işləri isə həman qaranlıqlar içində qalmasında davam edir. Frakiya məsələsinin Türkiyə məsələsi ilə birlikdə həll ediləcəyi güman edilir. Bu da Amerika deleqasiyasının Türkiyə mandatı xüsusunda nə dürlü bir vəziyyət alacağından asılıdır. Amerikalılar şü rəydedirlər ki, Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] xüsusi bir qərara gəlmədən İngiltərə, Fransa və

İtaliya heç bir hərəkətdə bulunmayacaqlardır. Məməfih [bununla belə], Asiyayi-Suğradan [Anadoludan] qoşunlarını çıxarmaq üçün İngiltərəyə qarşı təzyiqaat icra edilir. Bolqariya müahidənaməsinin iqtisadi hissəsini təsviblə [təsdiqləməklə], gələcək iclas Ali Müttəfiq Şura tərəfindən bazar ertəsinə təyin edilmişdir.

Fransa-Amerika müahidənaməsi

Vaşinqtondan Paris qəzetələrinə teleqraf edirlər ki, Almaniya Fransaya təərrüz [hücum] etdiyi təqdirdə Amerikanın müavinətdə bulunacağını müş'ir olan [bildirən] Fransa-Amerika müahidənaməsi təsdiq olunmaq üçün Senata təqdim edilmişdir və şu münasibətlə prezident namizədi hesab olunan senator Noks aşağıdakı təklifləri etmişdir:

1) Konqrenin rızası olmadan Amerika Fransaya heç bir müavinətdə buluna bilməyəcəkdir;

2) Prinsip cəhətcinə heç bir başqa dövlətin Amerika torpağında müstəmləkə əldə etməyə ixtiyarı ola bilməz;

3) Müstəmləkə və gömrük kimi daxili məsələlər isə Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] fəaliyyətinin xaricində qalmalıdır.

QƏZETƏLƏRDƏN

İngilislər və Qafqaziya

London, 11 ağustos. İngiltərə Hərbiyyə Nəzarətinin rəsmi məlumatında Qafqaziya haqqında denilir ki, Rusiya, Ermənistan Cümhuriyyəti cənubi sərhədindən Britaniya müsəlləh [silahlı] qüvvələrinin

götürülməsi müsəlmanlarla ermənilərin yenidən müharibəyə başlamasına bais olmuşdur. Türklər on min müsəlmanı silahlandıraraq müharibəyə hazırlamışdır. İngilislərə dəxi təərrüz [hücum] olunduğu qeyd edilir.

Övzayi-hazirə [hal-hazırkı vəziyyət] haqqında Askvit

Moskva, 15 ağustos. “Deyli xronikl” qəzetəsinin xəbərlərinə görə, Askvit bir nitqində söyləmişdir ki:

“Əgərçi müharibənin xitamı münasibətilə məmləkətimizdə dürlü şənliklər yapılır, lakin sülh hələ yetişməmişdir. Bəzi yerlərdə müharibə gedir və hətta bir qaç müharibə ilə bərabər qarşımızda müdhiş Rusiya məsələsi bütün mühimməti ilə ərzi-əndam edir. Bütün dünya tələb edir ki, bu məsələ qəti bir surətdə həll edilsin. Hamısı bu rəyə gəlmişlər ki, bizim Rusiyaya göndərmiş olduğumuz qüvvə qayət zəifdir. Rusiyada hər gün ingilis qanı axıdılaraq ingilis sərvəti sərf edilir. Qoşunlarımız hələ götürülməmişdir. Rusiyada hərbi qüvvələrimizin artırılmasına heç bir vachlə biz razı olmayacaq gərək. Müstəqil hökumətlərin daxili işlərinə qarışmaq bizim vəzifəmizin xaricində qalmalıdır. Rusiyanın gələcək hökumətinin nə yol ilə gedəcəyi bizim borcumuz deyildir. O, Rusiyanın öz işi olduğu üçün başqasına dəxli yoxdur.”

Amerikada bahalıq

Lion - Rəsmi xəbərlərə görə, 1914-cü ilə nisbətən Amerika həyatı 79 faiz irtifa etmiş [qalxmış], məkulat [ərzaq] 75 faiz və əlbisə isə 138 faiz qalxmışdır.

Macarıstanda rumınlar

Berlin - Bükreşdən alınan işara [işarə-yə; xəbərə] nəzərən Rumıniya istila ordusu bolşevizmi yatırmaq qəsdilə bütün Qərbi Macarıstanı işğal etmək niyyətindədir.

Almaniyada həyəcan

Nauen - Həyatın bahalaşmasından dolayı Saksoniya fəhlələri tətillə edərək maaşlarının artırılmasını tələb edirlər. Katovitsdən verilən məlumata nəzərən lehlər [polyaklar] üsyan qaldırmaq təşəbbüsündədirlər.

Paris - Ali Şura Vyana hökumətinə təklif etmişdir ki, “Avstriya Nemes Cümhuriyyəti” əvəzinə məmləkəti “Avstriya Cümhuriyyəti” adlandırsınlar.

Çörçillin bəyanatı

London - Avamlar Kameronunda [icmalar Palatasında] Britaniya əsgəri qüvvələrinin azaldılması məsələsi haqqında Çörçill bəyanat vermiş ki, Britaniyanın Reyn ordusu miqdarı bir livaya [briqadaya] qədər endiriləcəkdir. Mosul və Fələstində dəxi əsgərlər azaldılaraq əvəzinə zirehli avtomobillər, təyyarələr və tanklar göndəriləcəkdir.

Çex-Slaviyada

Lion - Hökumətin əmrnaməsi mövcubincə [əsasında] çex-slav qoşunu Dunay nəhri körpüsünü işğal etmişlərdir.

Serbiyada

Yeni təşkil edilən Serbiya Kabinəsinə Demokrat Bloku nümayəndələri və bir neçə də sosialistlər daxil olurlar.

* Lion - Çex-slovak ordusunun Macarıstana daxil olmaq xəbərləri xırda millətlərin Rumıniyanın tutduğu xətti-hərəkəti təqib edəcəkləri qorxularını təyid etmədədir [haqlı çıxarmaqdadır]. Romanyanın hərəkəti məsələsini müzakirə etməyi təxirə buraxmaq üçün Konfrans bəhanələr arayırlar. Qorxurlar ki, ershersoq İosifin naib (regent) qərar verilməsi, bütün xəll edilmiş monarxların [taxtdan salınmış padşahların] baş qaldırmasına səbəbiyyət verə.

Sabiq yunan kralı Konstantin bəyan etmişdir ki, onun İngiltərədə rəfiqləri vardır və Yunanıstan İngiltərə ilə əlbir olaraq işləməlidir. Hərgah ershersoq Macarıstan taxtına otura bilərsə, Avstriyada monarxizm üsulu bərpa edilməməsi bir dürlü şübhə altında qalar.

Parisdə dövrən edən bir çox şayiələr onu göstərir ki, Kolçakın qalibiyyəti Romanovların yenidən Rusiya taxtına keçməsinə xidmət edəcəkdir. Kolçak ən qatı mürtəcelərdən olduğu üçün çarizmin bəqayası [qalıqları] ona müavinət və müzahirətdə [köməkdə] bulunmaqdadır.

İRAN İŞLƏRİ

İngiltərə-İran müqavilənaməsi

Bu günlərdə mətbuatda İngiltərənin İran dövlətini öz təhti-himayəsinə [himayəsi altına] aldığı xəbərləri gözə çarpmaqdadır. Bunlar miyanında [arasında] bir müqavilənamə dəxi bağlanmış olduğu deyilirdi. Şimdi Tehranda çıxan “Rə’d” qə-

zetəsindən məzkur [deyilən] iki dövlət arasında bağlanmış olan müqavilənaməni bittərcümə [tərcümə edərək] qarelərimizə [oxucularımıza] təqdim edirik.

İştə, müqavilənamə:

İngiltərə və İran dövlətlərinin sabiqdən aralarında mövcud olan rabitə və dostluğa gələcəkdə hər iki dövlətin mənfəətləri əsasını möhkəmləşdirmək üçün, hər iki dövlət İran dövlətinin səadət və tərəqqi vəsillələrinin ucılması əsəbabinin [vasitələrinin] hazırlanmasını lazım görərək, bu nöqtəyi-nəzərdən İran dövləti ilə İngiltərə kralının vəziri-muxtarı öz dövləti adından aşağıda yazılan maddələri təhti-qərara alırlar:

1) İngiltərə dövləti İranın təməmiyyəti-mülkiyyə [ərazi bütövlüyü] və istiqlalıyətının mühafizəsi üçün sabiqdə öhdəsinə aldığı bütün təəhhüdatı [öhdəlikləri] yenə yenidən təcədid [bərpa] edir.

2) İngiltərə dövləti müxtəlif idarələrdə xidmət etməkdən ötrü lazım olacaq müstəşar [məsləhətçi] mütəxəssisləri hər iki dövlətin rizası hasil olandan sonra İran xərci ilə hazır edəcəkdir. Bu müstəşarlar müqavilənamə mövcibi [əsas] ilə tutulacaq və onların özlərinə nisbət ixtiyarat veriləcəkdir. Veriləcək ixtiyaratın nə qayda ilə olacağı hər iki dövlətin və müstəşarın aralarında saziş hüsulu ilə olacaqdır.

3) İran dövləti sərhəd və daxili nizam və asayışı mühafizədən ötrü təsisi mü-təsəvvir olan [planlanan] müttəhid [birləşmiş] bir qüvvə təşkil etdiyi vaxtda, İran dövlətinin xərci ilə İngiltərə dövləti lazım olan qədər məmurlar, xəxirə [taxıl; ərzaq] və axırıncı ixtira edilmiş mühimmat [hazır] edəcəkdir. Məmurların miqdarı, zə-

xirə [ərzaq] və mühimmatın qədəri və yuxarıda zikr edilmiş qüvvənin təşkili üçün lazım olacaq zəruriyyət İran və İngiltərə dövlətləri tərəfindən təşkil olunacaq mütəxəssislər komisyonu vasitəsilə müəyyən ediləcəkdir.

4) İki və üçüncü maddələrdə zikr olunan islahatın icrası üçün lazım olacaq nəqdiyyəni İngiltərə dövləti İran dövlətinə lazım olan və kifayət edəcək qədəri borc surəti ilə hazır edəcək və ya onun tərtibinə əncam verəcəkdir. Bu borca hər iki dövlətin nəzəri ilə gömrük və ya İran dövlətinin ixtiyarında olan qeyri gəlir təminat təyin edilir. İstiqraz müzakirəti uzun çəkdiyi və ya tamam olmadığı müddət əsnasında məzkur [deyilən] islahatın icrası üçün lazım olan müavinəti İngiltərə dövləti İrana etməlidir.

5) İngiltərə dövləti məmləkəti qəhətləkdən qurtaracaq və ticarəti genişləndirmək üçün İran dövlətinin həmlə və nəqlə [yük və sərnişin daşınmasına] olan ehtiyacının təmininə və İran dövləti ilə əl-ələ verib dəmiryollar təsisinə və ya nəqliyyatın əlahiddə qisim vəsillələrinə təşviq və iqdamata hazırdır. Bu xüsusda əvvəlcə mütəxəssislərə müraciət edilib, iki dövlət arasında ən lazım, ən asan və ən faydalı planlar hasil edilməlidir.

6) Hər iki dövlət mütəxəssislərindən ibarət gömrük təyini və yenidən nəzərdən keçirilməsi, məmləkət mənafeyini gözləyərək onun tərəqqi vəsillələrinin genişləndirilməsi üçün bir komissiya təşkil ediləcəkdir.

Mühacirlər

Təqribən 50 il bundan əqdəm [qabaq] İran torpağından bir neçə yüz evdən iba-

rət ailə Türkünəstanə köçüb orada iqamət və sükunət etməkdə idilər. İndi “Rə’d” qəzetəsinin yazdığına görə, o ətrafda iğ-tişaş olduğuna və əhalinin əmin-amanda olmadığına görə məzkur [deyilən] cama-at oradan hərəkət etmişlərdir. Bunlara dövlət idarələri tərəfindən müsaidət edil-diyinə [icazə verildiyinə] görə onların ca-vanları Nur Həsən xan hökumətə mü-raciətlə, onların İran dövlətinə tabe və bütün əmrlərinə itaət etməyə hazır ol-duqlarını bildirərək İranda qalmalarına icazə verilməsini xahiş və təmənnə et-mişdir. Bunların xahişləri qəbul olunub, zilhiccənin əvvəlindən etibarən İrana gəlmələrinə icazə verilmişdir.

Abadə və Şiraz yolu

Şirazdan teleqrafla Tehrana Abadə ilə Şiraz arasında olan yolun ingilislər tərəfindən təmir edilib qurtardığı və neçə gündən bəri həman yol ilə ticarət mallarının avtomobillərdə həmlə və nəql olunduğu [daşındığı] bildirilir.

Amerika səfiri

Amerika vəziri-muxtarı [səfiri] mister Kolduell bu günlərdə Ənzəlidən Tehrana varid olmuşdur [gəlmişdir].

Astrabadda

Astrabaddan “Rə’d” qəzetəsinə bildirildiyinə görə, bolşeviklər günbəgün Aşurada və Bəndər Gəzin sair nöqtələrində çoxlaşıb bəzi əməliyyatda bulunurlar. Bunlar Astrabada tərəf hərəkət etmək fikrindədirlər. Bundan dolayı sərhəd vəziyyəti bunların iqdamatı [təşəbbüsləri] nəticəsi olaraq məğşuş [çaxnaşmalı] və əhali iztirab və həyəcəndədir.

İran üzərində İngiltərə himayəsi

Liondon verilən xəbərlərə nəzərən, istirahətə getmiş Klemansonun, Vaşinqtonda olan Vilsonun, Londonda olan Lloyd Corcun qiyabətlərindən [yoxluqlarından] dolayı, müzakirə edilməkdə olan İran üzərində İngiltərə himayəsi məsələsini təhlil etmək müşküləşmişdir. Dörd gündür ki, İngiltərə ilə İran arasında saziş hüsula gəldiyi söylənilir. Şahın İsveçrəyə getmək xəyalı məlum olcaq, İngiltərə-İran müahidənaməsinin [sazişinin] təfsilatı London-da cümə günü elan edilmişdir. Bu əhval Fransanın gözləmədiyi bir halda vüqu bulmuşdur. İngilislərin kəndi bəyanatlarına istinadən – ki, bu saziş İrana müavinətdə bulunmaq üçün əvvəlinci addımdır – fransızlar onu göstəririlər ki, İranın təməmiyyəti-mülkiyyə [ərəzi bütövlüyü] və istiqlalı haqqında denilən hazırkı sözlər 1907-ci ildə də söylənmişdi. İranın İngiltərə himayəsi altına keçməsi şübhə xaricindədir. Ancaq fransızlar bu məsələdə Vilsonun nə rəydə olmasın bilmək istəyirlər.

HEYƏTİ-MÜRƏXXƏSƏMİZ

(Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsinin irsal qıldığı təqirdən)

(məbəd)

28 mayısa heyət Vilson hüzuruna qəbul edilmişdir. Hərgah ələlədə [adi qaydada] hökumət rəislərinin heyəti-mürəxxəsə əzasını [üzvlərini] qəbul etmədiklərini nəzərə almış olsaq, bizim Azərbay-

can istiqlal sənəyi-dövriyyəsinin [ildönümün] bayramı gününə təsadüf edən bu qəbulu böyük bir əlamət hesab etmək lazım gəlir.

Qəbul zamanı heyəti-mürəxxəsə rəisi atıdakı [aşağıdakı] təbrik nitqi ilə Rəisi-cümhura [Prezidentə] müraciət etmişdir:

“Prezident həzrətləri! Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi namından böyük Amerikanın prezidenti hüzurlarına arz etməyi vəzifəm ədd [hesab] edirəm ki, cahan xalqının sülh və müsəlimat [əmin-amanlıq] içində yaşaması banisi olub böyük prinsiplər elan etməklə, əsrlərcə özgə boyunduruğu altında inləyən xırda millətlərin iqazına [oyanmasına, gözünü açmasına] xidmət edən bir vücudu bizzat [şəxsən] görmək və təbrik etmək şərəfinə nail olduğumuzdan kəndimizi bəxtiyar sanırsınız.

Bizim uzaq Qafqaziyadan, buradan minlərcə çağırım [kilometr] uzaq məsafədə olan Azərbaycanımızdan gəlməmizin məqsədi azad və müstəqil yaşayış ruhu ilə dəmgüzar olan xalqımızın ehtiramət və təşəkküratını zati-alilərinizə arz etmək olmuşdur.

Prezident həzrətləri! Siz müqtədir [qüdrətli] Amerikanın nümayəndəsinə müraciətlə onu rica etmək istəyirik ki, siz ən əvvəl bizim məmləkətimizin və xalqımızın haqqında bizdən məlumat alasınız. Zira biz eşidiriz və xüsusən Avropa və Amerika mətbuatında səhvli, yalan və dürlü nöqsanata uğramış xəbərlərin haqqımızda nəşr edildiyini görürüz.

Doğrudur, bizi hələ tanımayırsınız, bizim Avropaya gəlməmiz əvvəlcidir. Ancaq sizi inandırırıq ki, bizim müstəqil yaşayış üçün hər bir sübut və dəlilimiz [dəlillərimiz] vardır. Ümid edirik ki, Sülh

Konfransı tərəfindən biz istema olunar [dinlənar] və Cəmiyyəti-Əqvamda [Millətlər Cəmiyyətində] iştirak etmək üçün buraxılırsınız.

Sizin böyük prinsipləriniz üzəri ilə həyata çağırılmış bütün başqa millətlər kimi, bizim də bunu istəməyə haqlı olduğumuza etiqadımız bərkamaldır. Biz məlum edirik ki, nə Kolçak, nə Denikin hökumətini və nə də sabiq Rusiyanı ehyə [bərpə] etmək istəyən başqa bir hökuməti qəbul edəmməyəcəyiz. Bizim tanıdığımız və qəbul edəcəyimiz bir hökumət vardır ki, o da ancaq öz hökumətimiz və Azərbaycanımızın Parlamanıdır. Biz ancaq vahid Qafqaziya və Qafqaziya millətləri erməni, gürcü və nümayəndələri ilə birlikdə hüzurunuzə qəbul olduğumuz əziz qonşularımız dağıstanlılar konfederasyonu haqqında söz söyləyə bilərik və söyləyirik də.

Xatimə olaraq müsəidənizlə [icazənizlə] onu arz etmək istəyirəm ki, biz ümid edirik ki, bizim məsrudatımız [bəyanatlarımız] nəzəri-etinaya alınaraq, hüzurunuzə təqdim etdiyim müxtirədə [yazılı qeyddə] qeyd edildiyi təriq ilə [qaydada] məqbul olunacaqdır.”

Cavab olaraq prezident söyləmiş ki, Konfrans istəmir ki, Qafqaziya xırda hissələrə bölünsün. Qafqaziya millətləri üçün konfederasiya təsisi daha gözəl olardı və Qafqaziya Konfederasiyası da Cəmiyyəti-Əqvamın binagüzarlığı [qərarı] ilə dövlətlərdən birinin himayəsi altında ola bilərdi və Azərbaycan məsələsinin Rusiya məsələsindən irəli həll olunması da mümkün deyildir.

Nəticədə Konfransa müxtirə verməyi təklif edərək, heyəti-mürəxxəsəmizi gör-

məsindən və məmləkətimizin ehtiyacını dinləməsindən şad olduğunu söyləyib və hər zaman bizi qəbula hazır olduğunu bildirdi.

Tam bu sıralarda idi ki, Kolçak hökumətinin bütün sabiq Rusiya üzərində Mütəfiqlər tərəfindən qəbul və təsdiq edilməsi xəbərləri mətbuatda görünməyə başladı. O zaman başqaları ilə birlikdə bizim heyəti-mürəxxəsəmiz dəxi iyunun 5-də Konfransa protesto izhar etdilər.

İyunun 13-də Vilsonun, Lloyd Corcun, Klemanso, Orlando və Makinonun imzası ilə Kolçak hökumətinin yarım qəbul edilməsini xəbər verən bir məktub nəşr edildi.

Gürcüstan, Dağıstan heyəti-mürəxxəsələri və sabiq Rusiya torpağında yeni təşəkkül etmiş eston, latış, Belarus, Ukrayna və başqaları nümayəndələri ilə birlikdə əhvalı ətraflı müzakirə edərək bütün cümhuriyyətlər namından iyunun 17-də Konfransa etiraz notaları verilmişdi. İyunun 23-də də bizim, Gürcüstan və Şimali Qafqaziya heyəti-mürəxxəsələri namından protesto verilib Denikinə qarşı dəxi etiraz edilmişdir.

Dağıstan Cümhuriyyətinin Denikin əsgərləri tərəfindən işğalı, Dağıstan hökumətinin qovulması və Gürcüstan və Azərbaycan cümhuriyyətləri istiqlalının qorxu altında olması xəbərləri alındıqda, “Sabiq Rusiya millətləri hüququnu müdafiə Cəmiyyəti” sədri məşhur sosialist Albert Tomasın təşəbbüsü ilə Etilaf [Antanta] dövlətlərinin cəmi Xariciyyə nazirlərinə yeni bir protesto notası verilmişdir.

Prezident Vilsonun dediyinə görə, heyəti-mürəxxəsəmiz əzası texnika cəhətdən olan müşkülata, işsiz mətbəə, fəh-

lə yoxluğuna, bahalığa və xüsusən kağız qəhətliyinə baxmayaraq, bilatəxir [dərhal] müxtirəni hazırlamağa müvəffəq oldu və şimdi gərək Konfransa vermək, gərəkse siyasət və camaat xadimləri arasında intişar qılmaq [yaymaq] üçün lazımı xəritələri və dürlü statistik xəbərlərini mütəzəmmin [ehtiva edən] məcmuə çap edilməkdədir.

Siyasi məsələlərlə bərabər, Azərbaycan əhalisi üçün mal ələ gətirməkdən ötrü heyəti-mürəxxəsəmiz Amerika və Fransa ticarətxanaları nümayəndələri ilə müzakirata girişdi. Ehtimal var ki, tez bir zamanda bəzzaziyyə malı [parça, arşın malı], ayaqqabı və başqa mallar çox ucuz qiymətlə göndərmək mümkün olsun. Ümid var ki, iqtisadi və bəlkə də siyasi məsələləri yerində öyrənmək üçün Azərbaycana xüsusi bir heyət göndərilmiş olsun.

Başqa heyəti-mürəxxəsələrlə əlaqəmizə gəldikdə, bütün-bütünə rəfiqənədir [dostcadır], onlar bir çox məsələlərdə bizimlə birlikdə hərəkət edirlər. Ancaq bircə erməni heyəti-mürəxxəsəsi kəndisini kənara çəkmişdir. Erməni mürəxxəsələrinin virdi [dilinin əzbəri] Türkiyə və Qafqaziya Ermənistanından vahid Ermənistan yaratmaq sözləri olduğu üçün onlar ayrılmaya da bilməzlərdir.

Heyəti-mürəxxəsəmiz fəaliyyətini müxtəsər təriqlə təsvir etməmizin xatiməsində onu da söyləmək lazımdır ki, şu qeyri-təbii şərait daxilində, ki şimdi heyəti-mürəxxəsələr işləyirlər, bizim heyəti-mürəxxəsəmiz bir çox işlər görə bilmişdir. Xüsusən onların həpsindən gec Parisə vürudlarını nəzərə alsaq, onların nasıl bir fəaliyyətdə bulunmaları zahir olar.

Heyəti-mürəxxəsəmiz az bir zaman içində bir çox siyasiyyun [siyasətçi] və başqa heyətlərlə sıxı əlaqələr bağlamağa müvəffəq olub, Konfrans üçün geniş məlumat hazır etmiş və camaati dəxi onunla aşına etmişdir. Bu saat “Azərbaycan” sözü – ki az bir zaman irəliyə qədər heç də avropalılar içində bilinməyirdi – qəzetə sütunlarını doldurmaqda və böylə bir müstəqil dövlətin varlığını qarelərə anlatmaqdadır.

Heyəti-mürəxxəsəmizin ehtimamı [səylə çalışmaları] sayəsində Azərbaycan bir çox dairələrin marağını cəlb edir və gündən-günə onun gizli dövlətləri və iqtisadi həyatı bir çoxlarını kəndisinə tərəf çəkir. Azərbaycana göndərilmək üçün komissiyalar təşkil edilir və Azərbaycan həyatı ilə mükəmməl aşına olmaq və övzanı [vəziyyəti] yerində öyrənmək üçün nümayəndələr irsal qılınır [göndərilir].

Heyəti-mürəxxəsəmiz şu yolda işləməkdə davam edir ki, yeni əlaqə peyda etmək və əskilərini bərkitməklə camaati hazırlasın və Konfransda Azərbaycan məsələsi qaldırıldıqda, hər kəscə tanınmış və bilinmiş olsun.

Bu tez vaxtlarda Azərbaycan müqəddəratının həll olunması gözlənilməyirsə də, istiqlal məsələsinin ümidbəxş bir vəziyyət almasına bir çox sübutlar vardır.

(bitmədi)

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Rəisi-vükəlanın [Baş nazirin] xüsusi şöbə məsarifatı [xərcləri] və “Azərbaycan

Cümhuriyyəti hökumətinin əxbarı” qəzetəsi nəşrinə məbləğ təxsis [ayrılması] haqqındakı təqriri istemasından [rəsmi məktubu dinlənildikdən] sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

20 milyonluq fondan mətlub [istənilən] məqsəd üçün 1919-cu sənənin axırınadək olmaq şərti ilə 200 min manat buraxılsın.

- Rəisi-vükəlanın Mart hadisəsi əsnasında xırsızlardan [oğrular] alınıb bu vaxtadək Dövləti Bankda saxlanılan qiymətli əşya haqqındakı təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Əmvalı [malları] kəndi sahiblərinə qaytarmaq üçün Maliyyə, Daxiliyyə, Dövləti Müfəttişlik, Ədliyyə nəzarətləri nümayəndələri və Dövləti Bank nümayəndəsindən mürəkkəb [ibarət] xüsusi bir komissiyon təşkil edilsin. Komissiyon Ədliyyə naziri müavininin sədarəti təhtində [sədrliyi altında] çalışacaqdır.

- Ədliyyə nazirinin məhkəmə vəzifələri namizədləri haqqındakı təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Qanun layihəsini təsviblə [bəyənməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Ədliyyə nazirinin ölümü təsdiq üçün veriləcək şəhadətnamə haqqındakı təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Ədliyyə Nəzarəti tərəfindən təqdim edilən müvəqqəti nizamnamə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Dövləti müfəttişin Nəzarət məmurunun artırılması haqqındakı təqriri iste-

masından sonra qət edilmişdir:

Qanun layihəsini təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. O vaxtadək Nəzarətə bir qaç vəzifə təsis icazəsi verilməklə, 20 milyonluq fonddan məsarifəti üçün smeta hesabına olaraq 200 min manat buraxılsın.

- Maliyyə nazirinin 1918-ci sənədə Türkiyə üçün alınan və Şəki şəhərində qalmış 400 min manat qiymətində olan ipəyin dövlət malı hesab edilməsi haqqındakı [təqriri] istemasından sonra qət edilmişdir:

1) Vergi müfəttişi tərəfindən Şəkidəki ipək dövləti mal hesab edilərək dəmir yolu ləvazimatına mübadilə üçün Türuq və Məabir Nəzarətinə [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinə] verilsin.

2) Türuq və Məabir Nəzarətinə həman Nəzarət nümayəndəsi sədarəti ilə məhəlli [yerli] vergi müfəttişi olmaq şərti ilə xüsusi bir komiya təşkil etsin ki, sabiq mal sahibləri ilə malın qiymətini qət etsin. Fəqət komiya üçün əsasi qiymət 3200-4200 manatadək olmalıdır. Şimdi qiyməti təyin etmək mümkün olmazsa, o vaxt Türk Komandanlığı tərəfindən alındığı zaman məzənnə üzərinə təyin etməlidir.

3) Türuq və Məabir Nəzarətindən rica edilsin ki, birinci maddədə yad edilmiş yun və ipək alındıqda, Türk Komandanlığından peşkəş surəti ilə alınmış 2.598.879 manat 50 qəpiyi xəzinəyə verilsin.

4) Sahibsiz ipək xəzinəyə qəbul edilərək birinci maddə üzrə müamilədə bulunsun.

5) Göstərilmiş yun və ipəyi Bakı-Culfa yolları məbləğindən alınsın.

- Rəisi-Vükəlanın Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin bir ay məzuniyyət istəməsi haqqındakı təqririndən sonra qət edilmişdir:

Müşarülileyh [haqqında danışılan] nazirə ağustosun 19-dan sentyabrın 19-dək bir aylıq məzuniyyət verilsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin Məclisi-Məbusan üzvü Şıxəliyevin təsərrüfatı təxrib edilmiş şamaxılılara kəndi təsərrüfatını qaydaya salmaq üçün para buraxılması haqqındakı iqdamatına dair təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Mart hadisətindən zərərdidə olmuş şamaxılılar[a] istiqraz təriqilə [borc yoluyla] müavinət etmək haqqında Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə, Maliyyə nazirləri, Dövləti müfəttiş həzrətləri müştərəkən məsələni müzakirədən sonra Rəisi-Vükəlaya təqdim tapşırılsın.

- Posta-Teleqraf nazirinin hökumətin 12 noyabrda xidməti teleqram fiyatları haqqındakı qəraradın dəyişməsinə dair təqriri istemasından sonra qət edilmişdir:

Sabiq qərarad dəyişməklə işbu qərarlar qəbul edilir:

1) Məccani [pulsuz] teleqraf göndərmək ixtiyarına Rəisi-Vükəla, Məclisi-Məbusan rəisi, Post və Teleqraf naziri və Post-Teleqraf Komissiyası malikdir.

2) Xidməti teleqraf vermək ixtiyarına ümum nazirlər və müavinləri, general-qubernator, istinaf Məhkəməsi [Məhkəmə Palatası] sədri və nahiyyə məhkəmələri sədrleri Kazyonni və Kontrolni palata müdirleri, Dövlət Bankı müdiri, qubernator və qəza qaimməqamları malikdirlər.

3) Başqa müəssisələrin teleqramı isə ümum əsas üzrə, yəni para ilə qəbul edilir. Fəqət xidməti havi olarsa, ikincilər kimi veriləcəkdir.

4) Bütün müəssisələrə, verilmiş və veriləcək teleqraflar məsarifatını kəndi smetalarına duxulu tapşırılsın.

5) İkinci və üçüncü maddələrdə göstərilən məsarifat üçün istiqraz açılana-dək müəssisə müəyyən dəftərlər üzrə depeşa verməlidirlər.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- İtaliya heyəti rəisi miralay [polkovnik] Qabba cənabları dün [dünən] Xariciyyə nazirini ziyarət edib uzun-uzadı müsahibədə bulunmuşdur.

- Finlandiya Cümhuriyyəti hökumətinin Azərbaycan Hökuməti indində [nəzdində] siyasi nümayəndəliyə təyin etmiş olduğu miralay Bitu Rinvist Bakıya varid olmuşdur.

- Xariciyyə naziri tərəfindən Parisdəki Azərbaycan sülh heyəti rəisi namına işbu məzmununda bir teleqraf göndərilmişdir:

“Lənkəran məsələsi sülh üzrə həll olunmuşdur. Lənkəran qəzasında Azərbaycan Hökuməti bərqərar edilmişdir. Qarabağın erməni əhalisi nümayəndələrinin yeddinci qurultayı Azərbaycan hökumətinə tabe olmaq haqqında qərar-dad qəbul etmişdir.

Xariciyyə naziri:
[Məmməd Yusif] Cəfərov”

SEVDİYİM

Azərbaycan bayrağına

Altun köksün hilal-yıldız işıqları öpüncə,
Zirvəsindən Şah dağının gün doğuşu denilir.
Rəhm allahı, gözəlliklər tanrısı tək pək incə,
Bir səyaqla könüllərə hey salamlar söyləyir.
O yerlərdə qardaşları, dostları var, pək sevir,
Yaşıl donlu, mavi gözlü, al yanaqlı sevdiyim.

Canalıcı bir görkəmlə dağ başında durduqca,
Oxşadıqca bahar yeli açıq-dağın iç tellərin,
Nazlı əlin umuzunda saçlarına vurduqca,
Birər-birər oxşayırsan bütün Turan ellərin.
Altaylardan, Altun dağdan doğma səslər bəkləyir
Yaşıl donlu, mavi gözlü, al duvaqlı sevdiyim.

Rümüzuyla dörd bir yana işıq saçmaq istəyir,
Ara-sıra tərpaniyor, yüksək uçmaq istəyir,
Qollarilə türk ellərin bütün qucmaq istəyir,
Yaşıl donlu, mavi gözlü, al duvaqlı sevdiyim.

Cəfər Cabbarzadə

HƏZİN BİR XATİRƏ “İSMAILİYYƏ”

(məbəd)

Günlər, aylar, illər keçdi, İsmailiyyə binası tədriclə tikilirdi. Acizləri hər zaman kəndi şəxsi işim kimi onu təqib edirdim. Orada olan və baş verən xoş və narəva [xoşagəlməz] hadisələrə şahid oldum. Böyləliklə, “İsmailiyyə” binası dörd illik bir zaman içərisində tamam olaraq başa gəldi. Onun üzərində cəli [qalın] xətlə yazılmış:

“Və ən leysə lil-insani illa mə sə’a / Və annə sə’yəhu səvfə yurə”

həqiqətləri ta uzaqlardan parlamaqda, hər kəsin nəzəri-diqqətini cəlb etməkdə idi.

Bu tarixdən sonra “İsmailiyyə” binası ictimai həyata başladı. Birinci olaraq “Cəmiyyəti-Xeyriyyə” idarəsi və dəftərxanası oraya daşındı. Onu mütəaqib [onun ardınca], Bakıda mövcud bütün maarif cəmiyyətlərinə orada yer verildi. Yersiz qalın “Səadət” ruhani cəmiyyəti məktəbini “İsmailiyyə”yə köçürdü. “Nicat” və “Səfa” maarif cəmiyyətləri idarə və dəftərxanalarını orada yerləşdirdilər.

Böyük müharibə başladı. Bakı sərvətdarları rus hökuməti-müstəbidəsinə kəndi ixlasi-übudiyyət-karanələrini [səmi qulluqlarını] göstərmək məqsədilə bir fədakarlıqda bulunmaq, bir xidmət göstərmək istədilər. Bunun üçün özünün hüsn-ü lətafəti ilə, nəqş-ü nigarı ilə Bakının birinci dərəcədə binalarından mə’dud olan [sayılan] “İsmailiyyə”ni əsgəri bir xəstəxana halına salmağa qərar verdilər. Orada yerləşən “Səadət” məktəbini, maarif cəmiyyətlərini həp dışarı çıxardılar.

Birinci kərə olaraq “İsmailiyyə”nin o möhtəşəm salonunda açılmış olan xəstəxananın rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] vəqə oldu. Rəsmi-güşadda bir çox Bakı əyanı hazır bulunurdu. Bakı qazısının Nikolay və xanədanına etdiyi duasını mütəaqib, “Boje tsarya xrani” nəğməsinin türkcəyə tərcüməsi oxundu. Artıq “İsmailiyyə” binası Qafqaz cəbhəsində yaranan saldatlara xidmət edirdi.

Zavallı “İsmailiyyə” bir çox zaman rus saldatlarının məskəni oldu, hətta onun divarlarının birində, qarşısında xəfif bir mum yanmaqda olan Həzrəti-İsanın rəsmi də asılmışdı. “İsmailiyyə”dən səhər

və axşam çağları rus saldatlarının duası və əsgəri nəğmələri səsi eşidilirdi.

* * *

“İsmailiyyə” binası Qars və Ərdahan hərbdələrinə müavinət və qardaşlıq əlini uzatmaqla, xalq arasında məşhur oldu. Azərbaycanın hər yerindən zavallı qardaşlara yardım üçün ianələr gəlirdi. “Qardaş köməyi” günü təsis edildi, Qars və Ərdahan çöllərindən bir çox sahibsiz qalmış çocuqları “İsmailiyyə” binası müşfiq bir ana kimi ağıuşı-şəfqətində bəslədi. Bütün fələkzədələrin, müavinətə möhtac olanların nəzəri “İsmailiyyə”də idi. Hər kəs üzünü ona tərəf tutsa idi, nəümid qayıtmazdı. “İsmailiyyə” binası hər kəsi özündən razı sala bilirdi.

Zaman bir hal ilə davam etməz. Rusiyada inqilab oldu. Nikolayın Rusiyə taxtından enməsi ilə rus saldatlarının “İsmailiyyə”dəki iqbaları dəyişdi. Artıq onların vücudu orada artıq idi. Budur ki, tədriclə “İsmailiyyə” binası rus saldatlarının vücudundan təmizləndi.

* * *

İnqilabdan sonra “İsmailiyyə” binası siyasi cərəyanların mərkəzi oldu. Birinci Qafqaz Müsəlman Qurultayı orada açıldı. Birinci olaraq muxtariyyət və ədəmi-mərkəziyyət fikri orada açıldı, meydana atıldı. Bu tarixdən sonra bütün yığıncaqlar, siyasi müsahibələr, məruzələr həp orada olur, oxunur, dinlənilirdi.

“İsmailiyyə”nin o kimsəyə baş əymək istəməyən möhtəşəm salonu bir çox tarixi vəqələrin şahididir. Bir çox natiqlərin nitqini onun yanmış daşları hələ də əks

etdirməkdədir. Biz azərbaycanlılar “İsmailiyyə”də bir çox şad və qəmgin günlər keçirmişik, müqəddəratımız haqqında orada bir çox məruzələr dinləmişik, gələcəyimiz barəsində bir çox qərarlar çıxarmışdıq. Biz onun büllurün çıraqları, Bakının bir çox uzaq yerlərindən nəzəridiqqəti cəlb edə biləcək bir halda pərtövəndaz [ışığı saçan] səqfi altında bir çox gecələr keçirmişik ki, bizlərdən kimsə onları unutmamışdır.

“İsmailiyyə” binası bizimlə bərabər böhranlı zamanlar da keçirmişdir. Orada vəqə olan rəsmi-güşadında oxunan “Rəbbim, şahı hifz et” qədər məşum bir iclas [i], son iclasını heç bir halda unutmuyuram. Bu da “İsmailiyyə” binasının iki sənəlik bir həyatının son parçası, tarixi bir faciənin pərdəsi idi. Oranın mövqeyi-sədarətini bir taqım qeyri-məsul şəxslər qəsb edib, Mirmöhsünlər, Quliyevlər millətin müqəddəratı ilə oynayıb, hissiyyətə qapılıb, bilməyərəkmi, bilməyərəkmi millətə, xalqı uçuruma, müdhiş bir uçuruma, fəlakətli bir girivəyə, daha doğrusu qanlı bir məzbəhə, qətlgaha sövq edirdi.

(bitmədi)

Seyid Hüseyin [Sadiq]

MÜƏLLİMLƏR QURULTAYI

Dördüncü məclis

Məclis 15 nümayəndənin iştirakı ilə 22 avqust saat 7-də açılır. Növbədəki məsələlərin müzakirəsindən əvvəl:

1) Sədr [Ağababa bəy] İsrafilbəyzadə bir məruzə oxuyaraq nümayəndə olduğu üçün məclisdə iştirak etməməyəcəyini söyləyərək istefa edir. Bununla bərabər, Axundzadə İdris də heyəti-rəyasətdən müəyyən qanuna görə ayrılmaq istər. İstefa qəbul olunur. Yerlərinə Axundzadə Cavad ilə Əfəndizadə Məbud əfəndilər keçirlər.

2) Bakı müəllimləri tərəfindən çoxluqları və lazımı üzərinə iki müəllimə nümayəndəsi qəbuluna qərar verilir. O zümrədən birisi Əfəndizadə Şəfiqə xanım sayılaraq heyəti-rəyasətində qalır.

3) Təbrik teleqrafları oxunur. Qarabağdan:

[A]) *“Böylə ağır bir zamanda türk millətinin rifah və səadətini mütəzəmmin məsaili [ehtiva edən məsələləri] həll və müzakirə üçün əziz vətənimizin müxtəlif tərəflərindən toplanmış maarif xadimlərini Qarabağ müəllimlər kursu müdavimləri namından səmimiyyətlə alqışlar, əziz qardaşlarımızın ciddi zəhmətləri müsbət nəticələr verməklə qəlbimizi məsrur [şad] edəcəyinə əminiz. Müqəddəs iqdamatınız [təşəbbüsünüz] üçün Cənabi-Haqdan istirham edər.*

Məkatib müfəttişi [Haşım bəy] Nərimanbəyov”

B) *“Türk milləti-nəcibəsinin ehtiyacı-ürfaniyyəsinə xidmət üçün toplanmış qurultayı ümum Qarabağ Müəllimləri İttifaqı namından təbrik və Cənabi-Haqdan tofiq [kömək] istirham edir.”*

Sonra növbədəki məsələlərdən məramnamə müzakirəsinə keçilir.

4) Məramnamə hazır olmadığından, iki gün zərfində tamam edilməsinə qərar verilərək məsələ təxir olunur. Müzakirə

üçün növbədə məsələ olmadığından, bəzi təkliflər vəqə bulur:

Müəllimlər[ə] ərzaq təmini, təqaüd təmini və bu təqaüdü milli və qeyri-milli Azərbaycan daxilində xidmət edən bütün müəllimlərə təşmili [şamil edilməsi], bir də məktəblərdə təsxinat [qızdırma], tənvirat [ışıqlandırma] və müəlliminin [müəllimlərin] maaşı üçün bilxassə bu məsələlərdə – ki şəhər müəllimlərinin də hüququ müdafiə edilmək şərti ilə – bir komissiya təşkili təklif və qəbul olunur. Hüseyinli[yev] Əliməhəmməd və Zeynalzadə Mirzə Məhəmməd əfəndilər bu komissiyaya seçilərək yarıdan etibarən işə başlamaları ixtar olunur [tapşırılır]. Bu komissiyon üç gün[ə] qədər təşəbbüsü haqqında qurultaya məruzə verməlidir.

5) Maliyyə Komissiyasının, nümayəndələrin yerləşmələri və yerləri üçün şimdiki qədər yataq bulunmadığından və tədarükü mümkün olmadığından hotel-lərdə odalar rekvizitə olunması haqqında məruzəsi qəbul olunur.

Yarın saat 4-də açılmasına qərar verilərək məclis saat 9-da qapanır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Seyri-səfain işləri

Bazar günü saat 12-də Velikobritaniya Seyri-səfain [Gəmiçilik] idarəsi kəndi fəaliyyətini bitirərək hər bir işini və idarə məmələkəni [mal-mülkünü] Azərbaycan xüsusi komissiyasına təslim edəcəkdir.

Müşavirə

Azərbaycan hökuməti ilə “Rus”, “Sa-

molyot” və “Qafqaz-Merkuri” paroxod cəmiyyətləri müttəfiq bürosunun bəhri-Xəzərdə seyri-səfain [gəmi naviqasiyası] işlərini yoluna salmaq məsələsində saziş etmək üçün bir qəç müşavirələri olmuşdur.

Şattlvort Rəisi-vükəla hüzurunda

İngilis qoşunlarının Bakıdan getmələri münasibətilə şənbə günü avqustun 23-də İngilis Komandanlığı rəisi general Şattlvort ərkanı-hərb [qərargah] naçalniki ilə bərabər Rəisi-vükəla [Baş nazir] Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətlərinin ziyarətlərinə getmişlərdir.

İki saata qədər imtidad [davam] etmiş olan söhbət əsnasında Şattlvort çox razılıq edərək Azərbaycanın idarəsindən, hökumətindən və xalqından çox razı qaldığını bildirmiş və Azərbaycana qarşı səmimi xeyirxah olduğunu bəyan etmişdir.

Dübarə, eyni münasibətlə bazar günü avqustun 24-də yenə həman general Şattlvort hökumət idarəsində Rəisi-vükəla həzrətlərinin rəsmi görüşünə gedərək ingilis ərkanı-hərbi və ümumiyyətlə, Bakıdakı ingilislər namından Rəisi-vükəla həzrətləri ilə vidalaşaraq yenə Azərbaycandan və azərbaycanlılardan çox məmnun olub səmimi xeyirxahlığını bəyan etmiş və hökumət rəisi ilə vidalaşmışdır.

General Şattlvort Bakıda və Azərbaycanda bulduqları zaman ingilislərin gördükləri mehmannəvazlıq və hüsn-rəftarı qeydlə məmləkət, hökumət və ümumiyyətlə idarə işlərimizin ingilislərə hüsn-təsir bağışlamış və onlarda Azərbaycana hüsn-təvəccöh və yaxınlıq və xeyirxahlıq hissi oyatmış olduğunu bəyan etmişdir.

Rəsulzadə əfəndinin leksiyası

Ayın 26-da Balaxanıda Balaxanı Mərkəzi “Müsavat” şöbəsinin təşəbbüsü ilə Balaxanski krujokda Rəsulzadə Məhəmməd Əmin əfəndi tərəfindən “Azərbaycan Cümhuriyyətinin Parlaman dövrü” mövzusunda müfəssəl bir leksiya oxunacaqdır.

Parlaman komissiyalarında

Məclisi-Məbusanın Maliyyə-Büdcə komissiyasında Maliyyə Nəzarətinin zeylədi [aşığıdakı] ləvayehi-qanuniyyəsi [qanun layihələri] müzakirə olunub qəbul olunmuşdur:

1) Azərbaycan məmləkətindən xaricə çıxarılan ispiroto məşrubatına [spirtli içkilərə] alınan gömrük vergisi miqdarı haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi (məruzəçi Əbdüləli bəy Əmircanov);

2) Maliyyə Nəzarəti idarəsi cəmbində [nəzdində] qeyri-hissəyi-şayiə vergilərinin (neokladnoy sbor) və inhisar şöbəsi təsis haqqında qanun layihəsi (məruzəçi Əbdüləli bəy Əmircanov);

3) Balıq və məhsulati ixracı vergisinin artırılması haqqında qanun layihəsi (məruzəçi Əbdüləli bəy Əmircanov);

4) Vergi müdiriyyətləri hissələrində qarışıq tutulması üçün sənəvi [ildə] əlavə olaraq 70200 manat təxsis edilməsi [ayrılması] haqqında qanun layihəsi (məruzəçi Əbdüləli bəy Əmircanov).

“Müsavat”da

Avqust ayının 21-də Quba qəzasında olan Taqay kəndində Mirhidayət cənabları sədarəti ilə, 22-də Quba qəzasının Eynibulaq kəndində Mirhidayət cənablarının sədarəti ilə və Ərəb Həmyə ca-

maatı Mirhidayət Mirdamadzadə cənablarının sədarəti ilə iclaslar tərtib verilərək Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Bakı Mərkəzi Komitəsi tərəfindən gəlmiş Miryusif İbrahimli “Müsavat”ın şöbəsi açılmasını təklif edir və bu münasibətlə Denikin təhlükəsi, Lənkəranın alınması, xaricilərin daxilimizdəki hiylələri, hökumətimizin hal-hazırda fəaliyyəti, ingilislərin siyasəti və yeni təsis olası şöbənin nə yolda işləməsi xüsusunda verdiyi məlumatlardan sonra iclasda qərar qoymuşlar ki:

1) “Müsavat”ın şöbəsi açılsın və:

2) Şu kəndlərin Quba üstündən götürülüb Bakıya mühləq olunması [birləşdirilməsi] xüsusda qubernatordan xahiş olunsun.

İttihadi-İraniyan məktəbinə

Daxil olmaq istəyən şagirdlərin ərizələri qəbul olmaqdadır. Xahiş edənlər hər gün saat 9-dan 1-dək məzkur [deyilən] məktəbin sabiq binasında (Sadovı, nömrə 19) idarəyə müraciət edə bilərlər.

Gecə kursları

“Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan” Tərəqqi heyəti-idarəsi tərəfindən böyükklərə (kübarə) məxsus gecə kursları açılmışdır. Hərman kurslarda ibtidai farsı, türki, rusi, hesab tədris olunacaqdır. Oxumaq arzusunda bulunan zəvat [şəxslər] hər gün saat 9-dan 1-dək “İttihad” məktəbində idarəyə müraciət edib adlarını qeyd etdirə bilərlər.

Qubernator

Qubernator təyin olana qədər Bakı

vilayətini idarə etmək üçün Bakı qubernatorunun baş müavini Əmir xan Xoyski təyin olunmuşdur. Dünən məhkəməni təhvil götürüb işə şüru etmişdir [başlamışdır].

İngilislərin getməsinə dair

Böylə xəbər verirlər ki, ingilislərin axıncı eşelonu Bakıdan avqustun 26-da gedəcəkdir. Şu qoşunların çox hissəsi bir qaç vaxt Tiflisdə saxlanasındır.

Könüllü ordu nümayəndəsinin getməsi

Könüllülər komandanlığının nümayəndəsi polkovnik Palitsın general Radko-Dmitriyevin oğlu ilə bahəm Bakıdan getmişlərdir. Bakıda ancaq Könüllülər Komandanlığının siyasi nümayəndəliyindən bir məmur qalacaqdır.

Ziminin vürudu

Mavərayi-Bəhri-Xəzər hökumətinin qabaqkı rəisi Zimin bir müddətlik Bakıya gəlmişdir.

Hacı-Tərxanda

Petrovskdan varid olan [gələn] “Sergey” adlı hərbi gəminin baş qulluqçuları xəbər verirlər ki, Bakıya gəldikləri zaman yolda Hacı-Tərxandan çıxmış iki yelkən gəmisini və bir motorlu qayığın qərq olunmasını xəbər verilən telsiz teleqraf xəbərini zəbt etmişlərdir. Bunların verdikləri xəbərə görə, Hacı-Tərxan tərəfinə böyük piyada və süvari qüvvələri toplanmaqdadır və buna binaən [buna görə], bu yaxınlarda şiddətli vuruşmalar gözəlməsinə şübhə ola bilməz.

Ziraət

Ziraət [Əkinçilik] naziri Bakı qubernatorundan xahiş etmişdir ki, Quba qəzasının əkinçilərindən xəzinəyə təəllüq [məxsus] olan buğdanın sürətlə toplanması haqqında binagüzarlıqlar etsin [tədbirlər görsün].

Teleqraf xətləri

Türüq-Məabir [Nəqliyyat-Rabitə] naziri Bakı qubernatoruna müraciətən xahiş etmişdir ki, qəza polis məmurlarına naməlum bədəfkarlar [cinayətkarlar] tərəfindən teleqraf xəttini[n] xarab olunmasını bildirərək, onun müqabilinə ciddi binagüzarlıqlar olunması haqqında düsturüləməl versin.

Bir arvadın yanmağı

Avqustun 20-də Nobel firmasından xəbər vermişlər ki, ayın 19-da orada xidmət edən Akulina Vaxatinaya adlı arvad səhər saat 8-də samovarin üstündə parafinlə iskipidar qaynadarkən samovarin üstündə bu əcza [məhlul] od almışdır. Arvadın libasına da od düşüb bədənini tamamilə yandırmışdır. Arvad Sovet Syezd xəstəxanasına göndərilmiş və orada vəfat etmişdir.

Dəmiryol ətrafında

Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] Azərbaycan dəmir yollarının baş emalatxanası “Eyzensmidt”, “Snaryad” və “Bolt”da olan tətilə dair böylə məlumat verilir:

“Şu zavodlar ümdə emalatxana olduğu zamandan bəri oradakı xidmətçilərə hökumət tərəfindən təyin olunub da Parlamento təsvib [təsdiq] etdiyi məvacib

verilirdi. Yeni maaş irəlikindən əskik olmağından və 33 mütəxəssis xidmətçilərə irəli aldıqları məvəcib verilməsi xidmətçilər miyanında [arasında] iğtişaş və narazılığa səbəb olmuşdur. Məsai naziri şu məsələ münasibətilə Vükəla Şurasına müraciətlə, Parlamento xidmətçilərə yeni maaş təyin edənə qədər bir layihə pişnihad [təqdim] etmişdirsə də, hələ indiyə qədər şu layihəyə baxılmamışdır.

Bu müddətdə emalatxanalarda davam edən iğtişaş şimdiyə qədər davam edən tətillə mübəddəl olmuşdur [çevrilmişdir]. Nəzarətin binagüzarlığına görə, Məsai müfəttişi tətili dayandıрмаq üçün kəndi sədarəti altında iki Sentrosoyuz nümayəndələri ilə iki nəfər Azərbaycan dəmiryollarının idarəsi nümayəndəsindən ibarət bir komissiya təşkil etmişdir.

Yollar rəisi və müvəqqəti general-ku-bernator [Teymur bəy] Məlikaslanov Baş Məsai müfəttişinə xəbər vermişdir ki, şu zavodlar onun təhti-idarəsində [tabeçiliyində] olan dəmiryollarda olmağa görə, onlara aid məsələlər yolların idarələrində rəislər nümayəndələri ilə fəhlə nümayəndələri arasında həll oluna bilərlər. Buna binaən də [buna görə də] əvvəlki komissiya işləyə bilmədi və ümdə emalatxanaların rəisləri isə müzakirəyə şüru etmədən [başlamadan] əvvəl güc ilə tətili yatırmaq fikri ilə 95 və 2 nömrəli hökmləri verib iki nəfər fəhləni həbsə almışdır.

Məsai naziri Vükəla Şurasına bu məlumatı verdikdə xahiş edir ki, müahidənamənin [sazişin] nöqtələrini həll etməklə bərabər, fəhlələrə tətillə günlərinin məaşını da versinlər. Çünki bu məsələlərin qəbul olunması hətta tətildən qabaq lazim görüldü.

AZƏRBAYCANDA

Azərbaycan əsgərlərinin Salyana vürudu

Salyanın pək sıcaq və tozlu havası o günü sərin və təmiz idi. Ancaq ruzigar həzin-həzin səslənib yarı-dilrübəsinin [kö-nül alan, məftun edən yarınin] intizarında olan bir şeydə [dəlicəsinə aşıq] kimi mizrabını sazına vurub da yavaş-yavaş o həqiqi ürəkdaşını oxşar kimi görünürdü.

Əcəba, o ürəkdaş kim idi?

Cavan Azərbaycanın cavan əsgərləri.

Bu əsgərlər Salyandan keçib də Lən-kəran məzlumlarının dadına yetişəsidirlər. Neçə gündür hamının qulağı səsdə, “əsgər gəlir, əsgər gəlir” deyər hamının qəlbi pək səmimi qələyan [coşğu] və həyəcan ilə doludur. Əsgər isə hələ gəlməyir.

Fəqət budur avqustun 15-i cümə günü camaat axın-axın Kürün o biri tərəfinə pişvaza keçir. Əsgərlərin gəlməyi həqiqətə çıxır. Mən də arxadaşlarımla Kürün o biri sahilinə gedirəm. Hamının üzü aydın, dodaqları gülər, hamının ürəyi həqiqi sevinclə dolu, qadın, erkək, uşaq – hamı öz məhəbbətini, öz hissiyyatını bürüzə çıxarmaq istər. Fəqət “Yaşasın əsgərlərimiz!” kimi sadə və təbii hissiyyatla dolu olan bu ləfzlərdən [sözlərdən] başqa ayrı bir təbirat [ifadələr] bulammaslar. Hər yanda bu sözlərlə əsgərləri alqışlarırlar.

Budur, əsgərlər şəhər sahilinə keçib küçə ilə qərargahlarına getməyə başlarırlar. İrəlidə musiqi çalınır. Komandanlar irəlidə at üstə gedir. Əsgərlər isə səfbəsəf onların arxasınca şərq oxuya-oxuya yürüyürlər. Hamısının üzü sağlam, qəlb-

ləri açıq və şad. Hamısının ruhu yüksək, hamısı qədəmlərində möhkəm və sabit. Üzlərindən, gözlərindən şücaət, vətən hissi, millət eşqi yağır.

Küçələr camaatla dolu, qadın, erkək, uşaq – hamısı biri-birinə qarışmış, hamı xeyir-dua eylər. “Xoş gəlmisiniz, qardaşlarımız, oğlanlarımız” deyər qadınlar sevincindən axan göz yaşları ilə əsgərləri qarşılayarlar.

O gün həqiqi bir bayram oldu. Hamı geniş nəfəs aldı. Hamının ürəyindən bir qubar götürülüb ruhu saflaşdı. Hey “Bundan sonra başımızla, canımızla, pulumuzla gərək Azərbaycanımızı saxlayaq” kimi ciddi və qəti sözlər eşidilirdi.

Şimdi mən də öz səmimi hissiyyatım ilə bölüşmək istərəm. Və üzümü o cavan əsgərlərimizə tutub deyirəm:

“...Və siz ey ordumuzun anlı-şanlı əf-radı,

Siz ey gözəl vətənin bərgüzidə övladı,
Siz ey güşadəalınlar, güzidə vicdanlar,
Siz ey ürəkli və arslan ürəkli insanlar!..”

Uğur olsun, Cənabi-Haqq sizə kömək etsin. Sizi salamat ailənizə qaytarsın. Yaşayın, ey cavan vətənimizin aslanları, ey dizimizin taqəti, ürəyimizin süruru [sevinci], yaşayın və var olun, ey vətənin mühafəzəsi yolunda can qoyan qardaşlar.

*Müəllimə Mina [Axundzadə]
Salyan*

İDARƏYƏ MƏKTUB

Səadət idarəsinə açıq məktub

Əfəndim, rica edirəm, şu zeyldəki [aşa-

ğıdakı] bir qaç kəlməyə qəzetənin bir guşəsində yer verəsiniz:

Kəndi öhdəmdə olan vəzifəni itməmə yetirməkdən [tamamlamaqdan] ötrü Səadət idarəsinə elam edirəm [bildirirəm] ki, sentyabr ayının birinədək əgər məktəbi açmalıdırlarsa, rəsmən xəbər versinlər. Açıq deyillərsə yenə bəndəyə xəbər versinlər və gəlib əşyalarını məzkur [deyilən] vax-tədək təhvil almalıdırlar. Əks surətdə mən də məsul deyiləm.

*Bakı Səadət mədrəsəsinin müdiri:
Hacı Şıxəli Feyzullazadə
Bakı, 23 ağustos 1919*

İtibdir

Ağahüseyn Ağadaş oğlunun Bakı Məşixət [Şeyxülislamıq] İdarəsindən aldığı 111 nömrəli pasportu və Əxzi-Əsgər [Hərbi Çağırış] İdarəsindən aldığı şəhadətnaməsi itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

7493

İtibdir

Fatma xanım Süleyman qızının ev dəftəri itib. Etibardan saqitdir.

7491

İtibdir

Əsədbala Hüseynbala oğlunun dördüncü polis idarəsindən aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir.

7490

İtibdir

Hənifə Bəhman oğlunun Bakı Məşixət İdarəsindən aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir.

7492

Tüfəng

Ovçu kostyumu, bir böyük durbin (binokl), bir puda qədər qırma (saçma), 5 gırvənkə barıt və sair ovçu ləvazimatı ittifaqən [təsadüfən] satılır.

Nijni Təzəpirski (Poçtovının küncü), nömrə 1. Evin komitə sədrindən, saat 5-7 xəbər almaq olar.

7494

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhadsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhadsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnxəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor

Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qismi-rəsmi

səh. 440. “Vidalaşma” adlı xəbər qəzetdə səhvən “Teleqraf xəbərləri” içində verilmişdir, halbuki “Qismi-rəsmi” içində olması lazım gəlir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 442. “Cənubda övza” adlı xəbər və “Lehistan və Romanya yaxınlığı” adlı xəbərin bir hissəsi qəzetdə səhvən “Qismi-rəsmi” içində verilmişdir, halbuki “Teleqraf xəbərləri” içində olması lazım gəlir.

səh. 443. “Şimal-qərbi Rusiyada yeni bir hökumət təşkil edilmişdir.”: Söhbət Şimal-Qərb Hökumətindən gedir. Şimal-Qərb Hökuməti (yaxud Rusiyanın Şimal-Qərb Vilayətinin Hökuməti) 1919-cu ildə Reveldə (indiki Tallində) qurulmuşdu. Rus siyasi partiyalarının və Rusiyada Müttəfiqlər Komandanlığının birgə koalisiyası ilə qurulmuşdu. 1919-cu ilin avqustundan dekabrına qədər mövcud olmuşdur. Baş nazir Stepan Georgiyeviç Lianozov, Hərbi nazir və Baş komandan Nikolay Nikolayeviç Yudeniy idi.

səh. 444. “çar Borisin xəlli”: 1918-1943-cü illərdə Bolqarıstan çarı olan III Boris nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 445. “Romanyanın... Rumıniyaya”: qəzetdə ölkə adı hər iki şəkildə işlənmişdir.

Qəzetlərdən

səh. 446. “Deyli xronikl” [Daily Cronicle]: 1872-1930-cu illərdə nəşr edilən ingilis qəzeti.

səh. 447. “ershersoq İosif”: 1918-1919-cu illərdə Macarıstan regenti olan ershersoq İosif Avqust nəzərdə tutulur.

“səbiq yunan kralı Konstantin”: 1913-1917 və daha sonra 1920-1922-ci illərdə Yunanıstan kralı olan I Konstantin nəzərdə tutulur.

İran işləri

səh. 449. “zilhiccənin əvvəlindən etibarən”: miladi təqvimlə 1919-cu il avqustun axırlarına düşür.

“Astrabad”: İranın şimalında bugünkü Gürgən (yaxud Qorqan) şəhərinin keçmiş adı.

“Aşurada” (yaxud Aşuradə): Xəzər dənizinin cənub-şərqində ada; Xəzərdə İrana məxsus yeganə adadır.

Bəndər Gəz: İranın Gülüstan ostanında, Xəzər dənizi sahilində şəhər.

“Sevdiyim” şeiri (səh. 454)

üçün lüğət:

rümuzuyla: rəmləriylə.

Nəzarətlərdə

səh. 454. “Bitu Rinvist”: bu adı dəqiq-ləşdirmək mümkün olmadı.

Həzin bir xatirə İsmailiyyə”

səh. 454. “Və ən leysə lil-insani illa mə sə’a / Və ənnə sə’yəhu səvfə yurə”: Quranın “Nəcm” surəsinin 39-40-cı ayələri; mənası: “İnsana ancaq öz zəhməti qalar! Şübhəsiz ki, onun səyi görünəcəkdir!”

səh. 455. “Boje, tsarya xrani”: (Tanrım, çarı qoru) 1833-1917-ci illərdə Rusiya imperiyasının dövlət himni olmuşdur. Sözləri Vasili Jukovskinin, musiqisi Aleksey Lvovundur.

“siyasi müsahibələr”: qəzetdə “siyasi” sözü təhrif edilmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 458. “Tağay”: Siyazən rayonunun Tuğay kəndi nəzərdə tutulur.

“Ərəb Həmyə”: Siyazən rayonunun indiki

Böyük Həmyə kəndi keçmişdə belə adlanmışdır; qəzetdə səhvən “Ərəb Həmid” kimi getmişdir.

“Sadovı”: Bakıda küçə; indiki Səbail rayonunda Şövkət Ələkbərova küçəsi.

səh. 459. “Şu zavodlar ümdə emalatxana olduğu...”: qəzetdə cümlənin (abzasın) əvvəlində səhvən “vermişdir.” sözü getmişdir.

səh. 460. “Sentrosoyuz”: İstehlak Cəmiyyətləri Mərkəzi İttifaqı; istehlak cəmiyyətlərinin ali koordinasiya orqanı olan qeyri-ticarət qurumu.

Azərbaycanda

“...Və siz ey ordumuzun

anlı-şanlı əfradı” misrası ilə başlayan

bənd (səh. 461) üçün lüğət:

əfrad: fərdlər, şəxslər

bərgüzidə: xüsusilə seçilmiş

güşadəalınlar: açıq alınlılar; alniaçıq olanlar

güzidə: seçilmiş, bəyənilmiş

Tüfəng

səh. 462. “Nijni Təzəpirski”: Bakıda, indiki Mirzə Fətəli küçəsi.

“Poçtovı”: Bakıda, indiki Süleyman Tağızadə küçəsi.